

Innehåll

Historiska milstolpar	2
Arbetet med barnkonventionen	3
Artikel 21	5
Barn behöver höra hemma någonstans Intervju med Barnombudsmannen Fredrik Malmberg	9
När innehållet i utredningsrapporten ifrågasätts Av Katrin Brusquini, Socialstyrelsen	13
Barn ska få växa upp i en permanent familj Intervju med Elisabet Sandberg	14
Boktips, Min mamma är en persisk prinsessa	17
Information och intryck från ett par ursprungsländer	18
Om rätten till stöd för barn med funktionshinder Intervju med Roger Wihlborg	25
www.mellanforskandet.se	28

BARNKONVENTIONEN FYLLER 20 ÅR!

I år är det 20 år sedan FN:s generalförsamling antog konventionen om barnets rättigheter. MIA Info uppmärksammar detta med ett temanummer om barnkonventionen.

Foto: Fotosearch

Historiska milstolpar

Deklarationen om barns rättigheter

Eglantyne Jebb var en brittisk barnrättsaktivist. Under första världskriget skrev hon tidningsartiklar om krigets förödande sociala konsekvenser. När kriget tog slut verkade hon för att häva de allierades blockad med målet att sätta in humanitär hjälp. Eglantyne Jebb menade att alla krig var krig mot barn och att alla barn hade rätt till stöd vare sig de fanns på den egna eller fiendesidan. Den 19 maj 1919 arrangerade hon ett massmöte i Albert Hall i London och det blev startskottet för Save the Children Fund. Ett halvår senare bildades Rädda Barnen i Sverige. 1923 skrev Eglantyne Jebb ett utkast till Deklarationen om barns rättigheter. Den underströk att alla barn har rätt till skydd och omsorg samt att rättigheterna gällde alla barn oavsett ras, kön och religion. Deklarationen antogs 1924 av Nationernas Förbund, som var en föregångare till FN, och kom att kallas Genève-deklarationen.

De mänskliga rättigheterna

Erfarenheterna från de två världskrigen i början av förra seklet var bakgrund till att Förenta Nationerna, FN, bildades 1945. Tre år senare, 1948, antog FN:s generalförsamling deklarationen om de mänskliga rättigheterna. I den fastställs att alla människor är födda fria, lika i värde och rättigheter. Rättigheterna är universella och gäller för var och en oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk uppfattning och nationellt eller socialt ursprung. Det är staternas ansvar att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. Genom ett fungerande rättsväsende, lagstiftning, undervisning och socialt stöd kan rättigheterna omsättas i praktiken. De mänskliga rättigheterna omfattar

- de grundläggande friheterna som yttrandefrihet, religionsfrihet och mötesfrihet,
- rättigheter till skydd mot övergrepp som t.ex. slaveri, tortyr och godtyckligt frihetsberövande,
- rättigheter för att tillgodose de grundläggande behoven som tillfredställande levnadsstandard och rätten till utbildning.

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna proklamerar att barnet har rätt till särskild omvårdnad och hjälp. För att hjälpa alla barn på flykt efter andra världskriget bildade FN United Nations International Children's Emergency Fund, UNICEF. Målet var att tillgodose barns akuta behov av mat, tak över huvudet, kläder och hälsovård. 1953 blev UNICEF FN:s barnfond och en permanent del av FN. Man tog bort orden International och Emergency från namnet men behöll initialerna. Organisationen har kommit att utvecklas med globaliseringen men engagemanget för barn i katastrofer har fortsatt.

Från principuttalanden till konvention

1959 antog FN en deklARATION om barns rättigheter, resolution 1386. Den byggde på Genève-deklarationen och deklarationen om de mänskliga rättigheterna. 1959 års deklARATION väddar till föräldrar, organisationer och myndigheter att erkänna barnets rättigheter och se till att de följs genom lagstiftning och andra metoder. Deklarationen omfattade många av de grundläggande principer som idag finns till skydd för barn men var inte bindande för världens regeringar. Under många år pågick en diskussion om en konvention om barnets rättigheter. I samband med internationella barnåret 1979 tillsatte FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna en arbetsgrupp. Efter tio år presenterades en text och den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barnets rättigheter (fortsättningsvis barnkonventionen). Hela konventionstexten kan läsas på Regeringens hemsida om mänskliga rättigheter www.manskligarattigheter.gov.se, fliken Barnets rättigheter, under rubriken Här hittar du rättigheterna.

Arbetet med barnkonventionen

Att ratificera Barnkonventionen

Sverige var ett av de första länderna som ratificerade barnkonventionen. Det skedde i juni 1990 och konventionen började gälla i förhållande till Sverige den 2 september 1990. Praktiskt taget alla världens stater, utom Somalia och USA, har anslutit sig till barnkonventionen. Detta innebär att staterna har förbundit sig att inte agera i strid mot konventionens syfte. När en stat ratificerar en konvention kan den reservera sig mot delar av konventionen. Sverige har inte gjort någon reservation mot någon punkt i barnkonventionen.

Konventionsstaterna åtar sig att vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som finns i barnkonventionen. I Sverige har man valt att införliva barnkonventionen genom transformering. Det innebär att den svenska lagstiftningen kompletterats och ändrats för att stämma överens med barnkonventionens bestämmelser.

FN:s barnrättskommitté i Genève övervakar att de stater som ratificerat barnkonventionen lever upp till den. Länderna lämnar regelbundet in rapporter till barnrättskommittén, den första rapporten två år efter att konventionen antagits och därefter en rapport vart femte år. Sverige har hittills lämnat fyra rapporter, 1992, 1997, 2002 och 2007. Barnrättskommittén granskar rapporterna och sammanställer sedan en lista med frågeställningar som ligger till grund för en diskussion med den berörda staten. När rapporteringsprocessen är avslutad sammanfattar barnrättskommittén sina slutsatser (concluding observations). I dessa tar kommittén upp frågor som den rapporterande staten bör förbättra för att bättre leva upp till barnkonventionen.

Barnombudsmannen

Myndigheten Barnombudsmannen bildades 1993 och har att företräda barns och ungas rättigheter och intressen, att driva på genomförandet av barnkonventionen och bevaka hur samhället efterlever konventionen. Barnombudsmanen ska särskilt uppmärksamma att lagarna och deras tillämpning stämmer överens med barnkonventionen. Barnombudsmannen har också rättsliga befogenheter att uppmana kommuner, landsting och förvaltningsmyndigheter att lämna in uppgifter om hur de arbetar för att förverkliga barnkonventionen och kalla dem till överläggningar. (För ytterligare information om barnombudsmannen se www.barnombudsmanen.se. Se även intervju med Barnombudsmanen på sid 9)

Regeringen är ytterst ansvarig

Det är regeringen som är ytterst ansvarig för att Sverige lever upp till barnkonventionen. År 1999 antog Riksdagen en nationell strategi för att förverkliga barnkonventionen. Strategin gäller regering, riksdag, förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting och har till syfte att barnkonventionens principer ska genomsyra allt

offentligt beslutsfattande som rör barn. Strategin innebär bl.a. att barnkonventionen ska vara ett aktivt instrument i regeringens arbete med frågor som rör barn och att barnkonsekvensanalyser ska göras vid statliga beslut som rör barn. Statligt anställda vilkas arbete rör barn ska erbjudas fortbildning för att stärka sin kunskap om barn och barnkonventionen. Sådan fortbildning bör även kommuner och landsting erbjuda sina anställda. Kommuner och landsting bör även utveckla system för att följa hur barnets bästa förverkligas i verksamheterna.

Inom regeringskansliet finns en samordningsgrupp som ska driva på och samordna regeringens arbete med att förverkliga barnkonventionen i Sverige. De ska bevaka att det finns ett barnperspektiv i regeringens beslut som rör barn, t.ex. i propositioner, skrivelser, regleringsbrev, uppdrag till myndigheter och direktiv till utredningar. Barnkonventionssamordnarna

Foto: Fotosearch

ska också uppmärksamma, samordna och ta initiativ i frågor som rör barn och unga då flera departement är inblandade. Frågor som rör internationella adoptioner ligger också inom samordningens ansvar. (För information rörande regeringens barnrättspolitik se <http://www.regeringen.se/sb/d/1919/a/94057>.)

Barnrättsakademien

Sommaren 2006 fick Örebro universitet regeringens uppdrag att pröva en verksamhet som skulle ge yrkesgrupper, beslutsfattare och andra möjlighet att öka sin kunskap om barns rättigheter. Barnrättsakademien invigdes i mars 2007. Huvuduppgifterna är att erbjuda utbildningar, vara en kunskapsbank och ett forskningsnav. (www.barnrattsakademien.se)

Nätverket för Barnkonventionen

Nätverket för Barnkonventionen bildades 1991 och består idag av ca 50 ideella organisationer. Nätverket granskar hur Sverige tillämpar barnkonventionen och verkar för att barn och unga själva ska kunna utkräva sina rättigheter. Varje år bjuder Nätverket in regeringen till en hearing då barn och ungdomar ställer frågor till statsråden. Nätverket sprider också information och underlättar erfarenhetsutbyte främst mellan de ideella organisationerna men även med Barnombudsmannen och riksdagens tvärpolitiska barngrupp. När regeringen lämnar sin rapport till FN:s barnrättskommitté lämnar nätverket in en alternativ rapport från de ideella organisationerna. (Nätverket ska inom den närmaste framtiden publicera sin nya webbsida www.barnkonventionen.se, se även intervju med Elisabeth Sandberg sid 14.)

Artikel 21

Följande redogörelse bygger på UNICEF:s handbok om barnkonventionen. Den första svenska versionen publicerades 2008. Handboken kan beställas eller laddas ner som pdf från <http://www.unicef.se/barnkonventionen/handbok-om-barnkonventionen>.

Kort om hur barnkonventionen är uppbyggd

Barnkonventionen gäller alla människor under 18 år. Den består av 41 sakartiklar som slår fast vilka rättigheter barn ska ha och 13 artiklar som handlar om hur staterna ska arbeta med konventionen. Det är viktigt att konventionen läses som en helhet då artiklarna är beroende av varandra. Fyra av sakartiklarna är huvudprinciper som ska vara vägledande för tolkningen av de övriga artiklarna. Dessa är:

- Artikel 2 som slår fast att alla barn har samma rättigheter och lika värde,
- Artikel 3 som anger att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet,
- Artikel 6 som säger att alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling,
- Artikel 12 som handlar om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

Om familjen

Barnkonventionen ser barnet som en kompetent individ som ska respekteras för sina val och åsikter samtidigt som barnet är en utsatt individ som behöver omvårdnad och skydd. En grundtanke i barnkonventionen är att familjen bäst tillgodoser barnets behov av omvårdnad och att samhället har skyldighet att stödja familjen i detta. I preamblen står det

"... att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess

medlemmars och särskilt för barnens utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället," och

"... att barnet, för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse,"

När den familj som barnets föds till inte är förmögen, även med samhällets stöd, att ge omsorg och erbjuda en god uppväxtmiljö behöver samhället träda in till barnets skydd.

Artikel 21

"Konventionsstater som erkänner och/eller tillåter adoption skall säkerställa att barnets bästa främst beaktas och skall:

- a) säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter, som i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden och på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har givit sitt fulla samtycke till adoptionen på grund av sådan rådgivning som kan behövas;*
- b) erkänna att internationell adoption kan övervägas som en alternativ form av omvårdnad om barnet, om barnet inte kan placeras i en fosterfamilj eller adoptivfamilj eller inte kan tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland;*

-
- c) säkerställa att det barn som berörs av internationell adoption åtnjuter garantier och normer som motsvarar dem som gäller vid nationell adoption;
- d) vidta alla lämpliga åtgärder för att vid internationell adoption säkerställa att placeringen inte leder till otillbörlig ekonomisk vinst för de personer som medverkar i denna;
- e) främja, där så är lämpligt, målen i denna artikel genom att ingå bilaterala eller multilaterala arrangemang eller överenskommelser och inom denna ram sträva efter att säkerställa att placeringen av barnet i ett annat land sker genom behöriga myndigheter eller organ."

"Konventionsstater som erkänner och/eller tillåter adoption"

Barnkonventionen förhåller sig neutral till adoption. Bland konventionsstaterna finns både länder som anser att adoption är en bra lösning för ett barn som står utan sin familj och länder som inte tillåter adoption. Det är också många stater som är tveksamma till adoption eftersom man är rädd för förtäckt människohandel. Islamisk lag erkänner inte adoption och ett antal stater med islamisk befolkning har reserverat sig mot artikel 21.

"skall säkerställa att barnets bästa främst beaktas"

I artikel 21 är principen om barnets bästa starkare uttryckt än i någon annan artikel i barnkonventionen. I adoptionssammanhang får inga andra intressen jämföras med eller väga tyngre än barnets bästa.

Konventionsstaterna skall *"säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter ... i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden"*

Barnrättskommittén anser att länder som tillåter adoption ska ha en lagstiftning som reglerar adoptioner och kompetenta myndigheter som kan pröva att placeringarna är till barnets bästa. I svensk rätt är de lagar som har betydelse för adoption främst 4 kap föräldrabalken, lagen (1979:192) om internationell adoptionsförmedling och 6 kap socialtjänstlagen (2001:453) samt 1993 års konvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (fortsättningsvis Haagkonventionen) som är inkorporerad i svensk rätt och gäller som lag i Sverige. Haagkonventionen är utformad för att göra barnkonventionens mål för adoption praktiskt tillämpbara och det grundläggande syftet är att förhindra oegentliga adoptioner. I sista punkten i artikel 21 rekommenderas att staterna då så är lämpligt ingår *"bilaterala eller multilaterala överenskommelser"*. Haagkonventionen är en sådan multilateral överenskommelse och barnrättskommittén lovordar de länder som anslutit sig till den.

Innan en adoption får ske ska det vara utrett att det är den bästa lösningen för det enskilda barnet. Konventionsstaterna ska säkerställa att behöriga myndigheter *"på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har givit sitt fulla samtycke till adoptionen på grund av sådan rådgivning som kan behövas"*. En utgångspunkt i barnkonventionen är att det bästa för barnet är att växa upp med sin familj. Det är i första hand föräldrarna som har ansvar för sina barns omsorg och fostran. Därför kan ett barn adopteras endast om föräldrarna inte vill ta hand om barnet eller om de genom rättsligt förfarande inte anses kunna ta hand om barnet.

I de fall då behöriga myndigheter har bedömt att föräldrarnas omvårdnad inte är till barnets bästa är det statens skyldighet att bevisa det. Kravet att det ska vara ordentligt utrett att barnet är tillgängligt för adoption innebär att många barn inte kan adopteras, oavsett vad det bästa för dem skulle vara.

Internationell adoption

Konventionsstater som tillåter adoption ska *"erkänna att internationell adoption kan övervägas som en alternativ form av omvårdnad om barnet, om barnet inte kan placeras i en fosterfamilj eller adoptivfamilj eller inte kan tas omhand på lämpligt sätt i sitt hemland"*. Denna bestämmelse hänger ihop med artikel 20 som stadgar att när lösningar övervägs för ett barn som berövats sin familjemiljö ska *"vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund"*. Barnrättskommittén rekommenderar att länderna genom information och praktiskt stöd ska uppmuntra nationell adoption. I Haagkonventionen motsvaras detta av den s.k. subsidiaritetsprincipen som innebär att ett barn som inte kan tas om hand av sin familj ska ges en annan familj så nära sitt ursprung som möjligt. Internationell adoption ska alltså vara en sista utväg som kan komma i fråga först då alla möjligheter att ge barnet en god placering nationellt är uttömda. Enligt barnrättskommittén är institutionsplacering dock den åtgärd som ska beaktas allra sist. I synnerhet gäller detta barn under tre år som kan ta särskild skada av placering på institution.

För Sverige som mottagande land är det en förutsättning för att adoptionssamarbete ska kunna bedrivas att det är ordentligt utrett

att barnet är tillgängligt för internationell adoption. När MIA utreder möjligheterna för en adoptionsorganisation att få auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett land är det ett krav att landet har en fungerande administration och en adoptionslagstiftning som beaktar barnkonventionens principer. Som mottagande stat har Sverige också ett ansvar för att förbereda och utreda adoptionssökande samt att ge stöd till adoptivfamiljen efter att en adoption beslutats. Denna uppgift vilar på kommunerna.

Identitet och ursprung

Bestämmelserna om att det ska vara ordentligt utrett att barnet är tillgängligt för adoption och att en alternativ placering ska ske så nära barnets ursprung som möjligt hänger samman med den adopterades rätt till identitet och information om sitt ursprung. Dessa frågor behandlas närmare i artikel 7 och 8. I artikel 7 anges att barnet ska *"registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem"*. Handboken urskiljer tre viktiga grupper av föräldrar. Genetiska föräldrar (donatorer), föräldrar vid födelsen och psykologiska föräldrar. Med psykologiska föräldrar menar man de som tagit hand om barnet under viktiga perioder som t.ex. spädbarnstiden och som därför kan ha stor betydelse för barnets identitet. I adoptionssammanhang blir då inte bara de biologiska föräldrarna betydelsefulla utan även eventuella fosterföräldrar som barnet varit hos före adoptionen.

"Så långt det är möjligt" begränsar barnets rätt att få vetskap om sina föräldrar. Ett barn skulle kunna nekas vetskap om sina föräldrar om det skulle vara till skada för barnet att få informationen. Ett sådant beslut bör kunna omprövas vid senare tidpunkt. En annan situation i vilken barnet skulle kunna nekas vetskap om föräldrarna är då sekretess behövs för att skydda barnets mamma från extrema former av social fördömelse, som t.ex. utfrysning, fysisk skada eller död. I dessa fall bör det finnas bestämmelser för hur barnet ska kunna få informationen, antingen med moderns tillstånd eller vid en tidpunkt då hon inte lider skada.

Artikel 8 handlar om rätten att behålla sin identitet. Barnkonventionens definition av identitet innefattar *"medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag"*. I detta avseende sker ett stort kontinuitetsbrott i de internationellt adopterade barnens liv. De byter medborgarskap och släktförhållanden och i de flesta fall även namn. Handboken pekar på vikten av att registrera ändringar så att barnet kan få tillgång till uppgifterna.

Handboken lyfter också fram att barnets personliga historia från födelsen är en del av identiteten. Med barnets personliga historia menar man t.ex. information om vem som tagit hand om barnet och varför viktiga beslut fattats.

Adoptionsverksamhet får inte vara vinstdrivande

Staterna ska säkerställa att internationella adoptioner inte *"leder till otillbörlig ekonomisk vinst"*. Ytterst handlar detta om oro för trafficking och annan kriminell handel med barn men barnrättskommittén ogillar varje form av otillbörlig vinst som kan komma

av internationell adoption. När pengar ges i utbyte mot barn finns risk att kommersiella värden går före barnets intressen. Även om det enskilda barnet inte kommer till skada kan detta skapa system där barn blir handelsvaror. I det fakultativa protokollet angående handel med barn, barnprostitution och barnpornografi (ett tillägg till barnkonventionen som antogs år 2000 och trädde i kraft år 2002) definieras som försäljning av barn bl. a. att på oriktigt sätt förmå föräldrar att samtycka till adoption. För att en svensk adoptionsorganisation ska få arbeta i ett land krävs därför att organisationen redovisar kostnaderna i utlandet och hur de fördelar sig. MIA gör en bedömning av om de kostnader som adoptionsorganisationen redovisar är rimliga i relation till kostnadsbilden i landet. Om en adoptionsorganisation bedriver utvecklingssamarbete eller bistånd eller ger annat stöd i ett ursprungsland får detta inte sammanblandas med adoptionsverksamheten.

NOTIS

Den colombianska adoptionsmyndigheten ICBF har utfärdat riktlinjer rörande den sociala och psykologiska utredning som myndigheten kräver för att godkänna en familjs adoptionsansökan. Adoptionscentrum har utarbetat en sammanfattning av riktlinjerna i ett vägledande dokument. Dokumentet finns på Adoptionscentrums hemsida www.adoptionscentrum.se, klicka i menyn länken Adoption, sedan Länderna därefter Colombia och fliken Medgivandeutredning - vägledning.

Barn behöver höra hemma någonstans

Intervju med Barnombudsmannen Fredrik Malmberg

Redan under utbildningen till internationell ekonom kände Fredrik Malmberg att det var andra frågor som intresserade honom mer. Han säger "Jag har alltid haft en väldig ilska över orättvisor och känt att jag vill göra något åt det." Under 1980-talet var han ledarskribent på olika tidningar och skrev om sociala frågor som handlade om barn, våld och övergrepp. I början av 1990-talet var han ordförande i liberala ungdomsförbundet. Förbundet drev en socialpolitisk kampanj och hade mycket kontakt med barn och unga som hade problem. Vid den tiden var Bengt Westerberg socialminister och Fredrik Malmberg tycker att ungdomsförbundet hade goda möjligheter att påverka. "Det var fascinerande att kunna titta på konkreta problem och kunna göra något åt dem. Men sedan kändes det som att jag hittat hem då jag blev Sverigechef för Rädda Barnen och verkligen fick fokusera på barnrättsfrågorna" säger han.

Fredrik Malmberg har också internationell erfarenhet från arbetet i Rädda Barnen, dels från Uganda och dels från Syd- och Centralasien.

I november förra året tillträdde Fredrik Malmberg som barnombudsman. MIA Info fick möjlighet att träffa honom och Anna Karin Boqvist, som är jurist på Barnombudsmannen, för att prata om barnkonventionen och internationella adoptioner.

Vi inleder med att prata om artikel 21 i barnkonventionen som handlar om adoption. Enligt artikel 21 ska barnets bästa främst beaktas vid adoption. Det är den enda artikel i barnkonventionen som har en så sträng skrivning om barnets bästa. Fredrik Malmberg säger "Det är viktigt att man är väldigt tydlig när det gäller adoption att det alltid är barnets bästa som ska vara främst. Det är inte adoptivföräldrarnas längtan efter barn eller något annat intresse som ska vara vägledande utan det ska vara barnets

Foto: Barnombudsmannen

bästa som sätts främst.” Det är bra att man ser över den svenska adoptionslagstiftningen tycker han. Den skrivning som idag finns i 4 kap. föräldrabalken som lyder ”Tillstånd får ges endast om adoptionen är till fördel för barnet...” är för vag anser han.

”När man tittar på aspekten att barnets bästa ska komma främst handlar det mycket om att prata med barnet, det som är artikel 12 i barnkonventionen. Man ska ha en dialog med barnet och i det avseendet finns jättestora brister” säger Fredrik Malmberg. Han berättar om ett adoptionsärende som han blev inblandad i då han arbetade för Rädda Barnen i Uganda. Det rörde en syskongrupp som var syskonbarn till den man som ville adoptera dem. Mannen hade i ett tidigare skede tagit hand om dem efter att deras föräldrar hade dött. Barnen såg honom och hans biologiska barn som den familj de hade. Mannen ansökte i tingsrätten om att få adoptera barnen, som då levde ensamma i Uganda, men fick avslag. Mannens hemkommun som yttrat sig i ärendet gjorde det utan att ha försökt ta kontakt med barnen för att ta reda på deras inställning. Då kontaktade den adoptionssökande familjen Rädda Barnen. Fredrik Malmberg fick genom svenska ambassaden i Uganda, som hade uppgifter om barnen, telefonnummer till en man som bodde i närheten av barnen och som brukade hjälpa dem ibland. Det tog honom två timmar att lokalisera barnen. Han kunde sedan vidarebefordra deras synpunkter till myndigheterna i Sverige. Detta ledde till att hovrätten upphävde tingsrättens avslagsbeslut och barnen blev adopterade. Fredrik Malmberg tycker att det är upprörande att kommunen inte ens hade försökt komma i kontakt med barnen inför sitt yttrande till tingsrätten. Han säger

”Man lyfte aldrig luren, man skickade inte ens ett mejl till den svenska ambassaden i Uganda. Hade man gjort det hade det funnits en stark röst från barnen om hur de såg på sin situation och att de gärna ville återförenas med den familj de levte med sedan deras biologiska föräldrar dog.” Fredrik Malmberg gjorde en anmälan till JO som riktade kritik mot kommunen för att den åsidosatt den lagfästa skyldigheten att söka klarlägga barnens inställning. Det är inte alltid som det är möjligt att komma i kontakt med barnen men man måste ändå försöka, menar Fredrik Malmberg.

Hur ska man tänka när det gäller de små barnen. De kan ju inte bestämma om de ska bli adopterade eller inte?

”Från 12 år krävs barnets samtycke. Då ska barnet verkligen säga ja eller nej. Men det finns inget hinder mot att efterhöra barnets åsikt tidigare” svarar Fredrik Malmberg. Anna Karin Boqvist fortsätter ”Man har ju rätt att uttrycka sina åsikter om det som rör en. Det gäller alla barn från låg ålder. Enligt barnkonventionen är rätten att uttrycka sig absolut. Hur mycket man påverkar beslutet är en annan sak. För ett yngre barn handlar det ju inte alltid om att tycka till om hon eller han vill bli adopterad eller inte utan det är att beskriva sin situation.”

En annan viktig rättighet i adoptionssammanhang är barnets rätt att veta sitt ursprung, artikel 7 i barnkonventionen. Har Barnombudsmannen idéer kring hur man skulle kunna stärka adopterade barns rätt att veta sitt ursprung?

Fredrik Malmberg menar att ”Det är viktigt att man ger adoptivföräldrarna all information om barnets bakgrund vid adoptionen. Vi tycker

det är en poäng att den ges då så att de har informationen då barnet eventuellt frågar efter informationen. Föräldrarna får ju också en utbildning som handlar om vikten av att berätta för barnet och ha en dialog om ursprunget.”

Anna Karin Boqvist säger att ”Socialstyrelsens allmänna råd känns lite passiva. Det står att den dag barnet efterfrågar information ska man vara ett stöd och finnas där. Vi vill se en mer aktiv approach.” Ursprunget är en del av uppväxten och det är viktigt att jobba med det på ett ansvarsfullt sätt under uppväxten så att inte allt kommer på en gång då den adopterade blir vuxen. Fredrik Malmberg menar att adoptivföräldrarna har en viktig roll i frågan om rätten att veta sitt ursprung och andra rättigheter som barn har. Han säger ”Vad gäller medgivandeutredningarna är det viktigt att ha ett ökat fokus på hur man tycker att föräldrarna kan tillgodose barnets rättigheter” För stor del av bedömningen handlar om de sökandes yttre förutsättningar att ge ett barn en god omsorg. Viktiga frågor som vilka värderingar de sökande har kring barn, barns utvecklingsbehov och barns rättigheter hamnar lätt i skymundan. ”Vi hade velat få med i Socialstyrelsens allmänna råd att man ska fråga om detta i utredningarna” säger Anna Karin Boqvist.

Vad tänker Barnombudsmannen kring adoptivbarnets rätt till skydd mot diskriminering?

Det är också en fråga som behöver diskuteras i medgivandeutredningen tycker Fredrik Malmberg. Det är viktigt att utreda hur de sökande tänker kring valet av ursprungsland. ”Om man har en väldigt speciell fundering om att inte kunna tänka sig att adoptera barn från en viss folkgrupp, då är man inne i ett väldigt

konstigt sätt att resonera. Om man fångar det i en utredning är de sökande inte lämpliga som adoptivföräldrar.” Anna Karin Boqvist lägger till ”Det kan ju vara fråga om kön också, att man absolut inte vill ha en pojke eller flicka. Det kan ju vara sådant som man bör diskutera i medgivandeutredningen.”

Vad gäller kommunernas arbete med att förbereda adoptionsökande samt ge stöd efter adoptionen säger Fredrik Malmberg ”Vi är bekymrade över att det skiljer sig mycket beroende på var man bor. Det är inte unikt för adoptionsområdet utan gäller många frågor som kommunerna har.” Han berättar att Rädda Barnen brukar driva att det ska vara miniminormer. Det innebär att det ska finnas fastställda kvalitetsnivåer för arbetet som man inte får gå under. Det är också viktigt att ställa krav på vilken kompetens som ska finnas knuten till kommunernas socialtjänst. Man skulle t.ex. kunna ställa krav på att varje kommun skulle ha barnspecifik kompetens knuten till sig. Anna Karin Boqvist resonerar kring att vissa frågor kan förekomma så sällan att det är orimligt att varje kommun, eller stadsdel ska kunna upprätthålla en hög kompetens. Kring sådana frågor är det bra om kommunerna kan samarbeta. För den som behöver stöd är det kanske bättre att åka lite längre för att få träffa en handläggare som är van att ge stödet än att träffa någon på närmare håll som ger sådant stöd en gång om året eller vartannat år. ”Ja det låter vettigt” säger Fredrik Malmberg och fortsätter ”Om man tänker på det medicinska ... man skulle ju inte vilja att en läkare skulle göra ett avancerat ingrepp bara en gång om året. Då skulle man inte vilja vara den patienten.”

Vilka frågor ska Barnombudsmannen fokusera på de närmaste åren?

”Vi kommer att titta på barn i utsatta situationer. De saknar ofta en röst som kan föra deras talan så vi ska fördjupa vår dialog med barn som finns i svåra situationer. Det är en bred grupp så vi kommer att prioritera och titta mer på barn på institution och i familjehem. Vi ska inte dubblera det som frivilligorganisationerna gör utan ta tillvara det som är unikt för oss som myndighet. Det som är unikt för oss som myndighet är att vi ska arbeta direkt med kommuner, landsting och myndigheter och lyfta hur de arbetar med frågor som handlar om barns rättigheter. Vi ska jobba i dialog med barnen och med kommuner, landsting och myndigheter kring hur de bemöter och jobbar med barnen.”

”Många barn är placerade men få av dem har fått trygghet i en permanent lösning” säger Fredrik Malmberg. När man väljer placeringsform måste man tänka långsiktigt, menar han. ”Det är olyckligt då det blir en långdragen process med omprövningar så att man som barn till sist inte vet om man får stanna eller inte. Anknytningen till de biologiska föräldrarna är viktig men lika viktigt är att ha trygghet i vardagen. Barn behöver höra hemma någonstans och veta att här kan jag vara trygg och få det stöd jag behöver”.

Det är intressant att fundera på hur synen på barnen skiljer sig mellan olika placeringsformer. Fredrik Malmberg säger ” När det gäller de internationella adoptionerna då ser man mest den lyckliga ankomsten till Arlanda. Men de barnen har ju gjort en väldigt tuff resa och många förstår inte vilken miljö de kommer ifrån och vad de bär med sig. Men det är som att man har en presumtion att det ska gå bra, för barnen är ju så hett önskade. Då man talar om de barn som familjehemsplaceras i Sverige då förstår alla att de barnen har en svår bakgrund och man har en helt annan förväntan på hur det ska gå för dem. Men jag vet inte vilket som är värst egentligen. Det är ju på sätt och vis bra att ha en presumtion att det ska gå bra. Men det är intressant att man mäter efter två helt olika måttstockar.”

Foto: Fotosearch

När innehållet i utredningsrapporten ifrågasätts

Av Katrin Brusquini, Socialstyrelsen

En utredningsrapport i ett adoptionsärende har olika adressater och används i olika syften. Det ena är som underlag för socialnämndens beslut om medgivande och det andra är som underlag när ett barns företrädare i ursprungslandet ska välja ut föräldrar till barnet. Av relevans i en utredningsrapport i ett adoptionsärende är sådant som behövs för socialnämndens beslut om sökandens lämplighet och sådant som behövs för ursprungslandets val av föräldrar till ett barn. Dokumentationen inom socialtjänsten ska utformas med respekt för den enskildes integritet¹. Det är viktigt att dokumentationen är både objektiv och saklig². Den ska på ett sakligt och objektivt sätt beskriva det som är relevant och inget annat. Uttryck eller syftningar som kan misstolkas bör självfallet undvikas³. Att en utredningsrapport i ett adoptionsärende har olika adressater och syften ställer ibland till med en del problem; det som går an eller rent av är nödvändigt att ha med i ett av sammanhangen passar kanske inte alls för det andra.

Det händer då och då att innehållet i utredningsrapporten ifrågasätts. Ibland framförs även önskemål om att socialsekreteraren som skrivit utredningsrapporten ska ändra eller ta bort delar av utredningen. Ett skäl som ibland anges är att handläggaren på adoptionsorganisationen förutspår att barnets företrädare i ursprungslandet inte vill förmedla barn till den sökande på grund av något som sägs om den sökande i rapporten.

Det är då viktigt att hålla i minnet att en handling som upprättats inom socialtjänsten är en allmän handling. Det innebär att man inte kan ändra i en upprättad utredningsrapport hur som helst. Felaktiga uppgifter får rättas under förutsättning att det görs enligt förvaltningsrättsliga bestämmelser. Att ändra eller ta bort uppgifter i en allmän handling därför att man inte anser att en formulering passar i alla sammanhang som dokumentet ska användas i är däremot inte tillåtet.

Det sagda innebär att det är av största vikt att den som skriver utredningsrapporten enbart tar med det som är relevant och beskriver det på ett objektivt och sakligt sätt. Det är naturligtvis ingen lätt uppgift då samma dokument ska användas i så olika sammanhang. Här har socialsekreteraren och handläggaren på adoptionsorganisationen ofta kunskap och erfarenhet från varsitt område och det kan vara till hjälp med en god dialog för att lära av varandra. Det får dock inte innebära att man av rädsla för hur den ena eller andra uppgiften om sökanden inte uppskattas i barnets ursprungsland medför att man utelämnar uppgifter som är av relevans eller ändrar i den upprättade dokumentationen.

En ytterligare aspekt att beakta kan vara att respektera den kunskap och erfarenhet om barnet och barnets bakgrund som barnets företrädare i ursprungslandet har – utifrån deras kontext. Skälet till att man inte vill välja de sökande som föräldrar utifrån något som står i rapporten kan ha goda grunder för sig. Skäl som vi här – utifrån vår kontext – inte kan se, men som för det enskilda barnet kan vara av stor vikt.

¹ 11 kap 6 § socialtjänstlagen (2001:453)

² Prop. 1996/97:124 s 153

³ Jfr. JO 2001/02 s 281

Barn ska få växa upp i en permanent familj

Intervju med Elisabet Sandberg

Att barn ska få växa upp i en permanent familj är en fråga som engagerat Elisabet Sandberg under många år. Hon är aktiv i Nätverket för Barnkonventionen (fortsättningsvis kallat Nätverket) och hon var under 2003-2005 Nätverkets ordförande. För verksamma inom adoptionsområdet är hon känd som tidigare kanslichef för Adoptionscentrum.

Elisabet Sandberg berättar att när barnkonventionen framförhandlades fanns en liten grupp organisationer i Sverige som kallade sig Barnkonventionsgruppen. En av organisationerna var Rädda Barnen som hade en representant i Genève. Tack vare henne kunde gruppen följa arbetet nära. De följde förhandlingarna och kom med förslag, gav alternativ och pekade på ämnen som de ansåg borde vara med. 1991, året efter att Sverige ratificerade barnkonventionen, var det drygt 40 ideella organisationer som bildade Nätverket. Man valde ett arbetsutskott och kom igång med att främja arbetet med barnkonventionen i Sverige. Idag består Nätverket av ca 50 ideella organisationer. Det är alltifrån stora organisationer, som Rädda Barnen och Röda Korsets ungdomsförbund, till små organisationer med endast några tiotal medlemmar. Krav för medlemskap är att det ska vara en ideell organisation som helst ska ha barnkonventionen i sina stadgar eller i sin verksamhetsplan. Organisationen får inte vara en yrkesorganisation.

Nätverket har främst arbetat med att sprida information om barnkonventionen till barn och unga, anordna hearings och skriva alternativa rapporter till FN:s kommitté för barnets rättigheter i Genève (fortsättningsvis barnrättskommittén). Elisabet Sandberg säger "Den första versionen av barnkonventionen för barn och ungdomar gjordes halvideellt inom ramen för

Nätverket. Vi hade en för småbarn, en för yngre skolbarn och en för tonåringar. Det var tre olika versioner med teckningar, tryckta som broschyrer."

Elisabet Sandberg menar att det som snabbt blev den viktigaste aktiviteten är de hearings som Nätverket anordnat med regeringen. Gan-

ska snart övergick man till att låta barn och ungdomar själva föra sin talan. "Så barn och ungdomar har frågat regeringen om tillämpningen av barnkonventionen. De senaste två, tre åren har också företrädare för kommuner och landsting utfrågats. Det har varit väldigt roligt och väldigt viktigt. Det har ofta kommit upp konkreta frågor som regeringen verkligen studsat för och lovat att göra något åt." säger Elisabet Sandberg. Hon lyfter fram ett exempel "Ett år hade vi en ung adopterad tjej som ställde en fråga till ministern om det inte var orimligt att svensk lag tillät att hon som adopterad kunde gifta sig med sin pappa. Det gjorde ett väldigt stort intryck då en vacker sextonåring reste sig upp och ställde den frågan. Ministern var helt mållös och lovade direkt att göra något åt det. Men tyvärr tog det ungefär fem år innan det blev något gjort. Men det är i alla fall ordnat nu och jag tror att det hon gjorde under hearingen skyndade på."

Det tredje viktiga arbete som Elisabet Sandberg lyfter fram är den alternativrapport som Nätverket lämnar till barnrättskommittén i

Foto: Adoptionscentrum

Genève när regeringen lämnat sin rapport. "En gång på 1990-talet fick Adoptionscentrum de andra organisationerna med på att stödet till adopterade och deras familjer efter adoptionen skulle behöva vara bättre i Sverige. Det här tog barnrättskommittén i Genève fasta på och kritiserade Sverige för att det var för svagt stöd efter adoption. Det ledde till en ganska snabb lagändring i socialtjänstlagen där det nu står att socialtjänsten är skyldig att stödja en adoptivfamilj efter adoptionen."

Adoption är ingen stor fråga för Nätverket men Adoptionscentrum har kunnat ta upp adoptionsfrågor och driva dem genom Nätverket. Elisabet Sandberg säger "Vi har samarbetat en hel del med FaCO, Familjehemmens centralorganisation. Vi tycker både från Adoptionscentrums och FaCO:s sida att det finns mycket gemensamt i grunden mellan adoptivbarn och fosterbarn och att mycket av vår kunskap är gemensam." Hon anser att en av de mest viktiga frågorna är hur man ska förbättra de svenska fosterbarnens situation. "Den senaste alternativrapport som Nätverket har skickat till barnrättskommittén innehåller ett avsnitt om de svenska fosterbarnen. Det är en stark skrivning om deras oerhört utsatta situation. Vi säger också att de själva anser att de har för lite att säga till om, att de inte får sin röst hörd. I januari var en grupp från Nätverket nere i Genève på ett förberedande möte och då träffade barnrättskommittén de två tonåringar som var med bakom stängda dörrar. De fick en bra stund ensamma med barnrättskommittén. Då ställdes det många frågor om situationen för svenska fosterbarn. Som tur var kom en av tjejerna från FaCO så hon kunde svara väldigt bra på de frågorna."

Du säger fosterbarn i stället för att använda den officiellt korrekta termen familjehemsbarn, varför det?

"Men om man pratar om familjehemsbarn, då är det som att man inte pratar om barnen, då talar man ju om hemmet. Jag tror också att jag såg i en intervju med någon i Samhällets styvbarn att de använder sig av ordet fosterbarn. Det är också det internationellt gångbara begreppet. På engelska säger man foster children."

Vad gäller barnkonventionens inställning till adoption säger Elisabet Sandberg "Barnkonventionen är tydlig med att en stat inte behöver erkänna adoption överhuvudtaget, varken nationell eller internationell. Jag kan tycka att adoption behöver finnas i varje land för i alla länder finns barn som behöver adopteras men barnkonventionen är tydlig med att varje stat bestämmer det själv." Det var inte bara länder med islamisk lag som var kritiska till adoption utan även Argentina, berättar Elisabet Sandberg. "Argentina har en förfärlig adoptionshistoria bakom sig. Där adopterades vänstermänniskors barn av militärdiktaturens funktionärer. Det gör att adoption är en mycket infekterad fråga i Argentina. Den typen av maktövergrepp genom adoption har skett i många länder. Australien har haft fruktansvärda sådana övergrepp, dels på aboriginerna och dels adoptioner av engelska barnhemsbarn som togs till Australien och adopterades utan föräldrarnas samtycke. Australien har ju adoptioner idag men det är staten som sköter dem och de har hård kontroll."

Det råder en viss förvirring kring hur barnkonventionens bestämmelse om internationell adoption ska tolkas menar Elisabet Sandberg. Hon säger "Det är en ganska vanlig missuppfattning att det finns en skillnad i synsätt mellan

barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention. Den uppstår för att barnkonventionen är en kompromissprodukt och adoption var en kontroversiell fråga när den skapades. Så den är otydlig när det gäller adoption. Därför förhandlade man om 1993 års Haagkonvention för att få en tydligare tolkning av vad det konkret innebär att tillämpa barnkonventionen vid internationell adoption.”

Elisabet Sandberg anser att ”Det man måste förstå om man jämför texterna är att varje steg i barnkonventionen ska tillämpas utifrån barnets bästa. Så i artikel 20, där det står en uppräkningslista av vad man ska ta hänsyn till då lösningar övervägs för barn som berövats sin familjemiljö ... där kommer internationell adoption efter fosterbarnsplacering. Det finns de som tolkar detta som att om det finns en möjlighet till fosterhemsplacering ska inte adoption eller internationell adoption övervägas. Men det ska inte läsas så. Ska man tillämpa barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention för ett enskilt barn då måste man ju pröva vad som är det barnets bästa. Då kan man inte komma dragande med någon sorts generell regel utan man måste titta på vad som är bäst för det enskilda barnet. Man ska undersöka om fosterhemsplacering är till barnets bästa. Är det inte det utan barnet behöver en permanent familj så ska man gå vidare och pröva nationell adoption. Det är dock inget absolut krav att det ska vara en nationell adoption. Det ska vara nationell adoption om det är till barnets bästa och om man inte kan göra en sådan placering kan man söka efter en familj internationellt. När jag säger detta med permanent familj så är det för att jag också läser in vad som står i preambeln till barnkonventionen om att barnet har rätt till en permanent familj.” Elisabet Sandberg menar vidare att man behöver

läsa artikel 20 och 21 tillsammans med artikel 25 som handlar om det omhändertagna barnets rätt till regelbunden översyn av sin behandling. I detta ligger att man regelbundet ska pröva om en placering är till barnets bästa eller om man ska överväga en annan åtgärd. Mot bakgrund av barnets rätt till en permanent familj anser Elisabet Sandberg att det är i strid mot barnkonventionen att besluta att ett barn under en hel barndom ska vara i fosterfamilj i stället för att ge barnet en adoptivfamilj.

Det finns även de som anser att det är så viktigt att barn får växa upp i sin ursprungskultur så att en uppväxt på institution skulle kunna vara bättre än en internationell adoption. Vad tänker du om det?

”Jag anser att det är ytterst få institutioner som lyckas se till att barn är nära sitt ursprung. De flesta barnhemsbarn blir väldigt isolerade från samhället och sin släkt. I Sverige har vi ju avskaffat institutionerna. Det hade vi goda skäl för.”

En del kritiserar barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention för att vara skrivna utifrån en västerländsk juridisk tradition främmande från många ursprungsländers rättsliga tradition. Har du någon kommentar till det?

”Jag håller med men tänker att det som är väldigt västerländskt i barnkonventionen, och ännu mer i Haagkonventionen, är att så stort ansvar ligger på staten. Många länder har inte en fungerande stat. Då är det svårt att se till att en konvention efterlevs. Så min definition av det som förr kallades u-länder och nu kallas länder i Syd är ett land som har en svag administration. Svaga myndigheter är ju ofta en huvudorsak till att internationella adoptioner behövs. Starka myndigheter ser snabbt att ett barn är övergi-

vet, tar reda på var familj och släkt finns, ser till att barnet kommer tillbaka och att familjen får hjälp. Det är då sådana åtgärder saknas som internationell adoption behövs. Sedan anser jag att alla stater, i enstaka fall, skulle kunna ha behov av internationell adoption. Vi har säkert barn i Sverige som vi inte skulle kunna hitta adoptivfamilj till i Sverige om vi försökte. Det finns barn i fosterhem som vi kanske skulle kunna hitta föräldrar till i USA eller något annat land. Det borde vara möjligt tycker jag. Jag tycker det är viktigare att ett barn får familj än att de är kvar i sitt eget land på en institution eller i kortvariga placeringar.”

Boktips

Min mamma är en persisk prinsessa

Sanna Sjöswärd
Norstedts, 2009

I *Min mamma är en persisk prinsessa* berättar Sanna Sjöswärd om sin uppväxt i Sverige och sina försök att förstå sin persiska mamma och familj. Relationen mellan henne och hennes adoptivmamma präglades av mammans avståndstagande. När hon återfinner sin persiska mamma står skuld och livsomständigheter i vägen för den närhet som Sanna längtat efter. Samtidigt möts hon av både kärlek och förväntningar från sin persiska familj som på ett självklart sätt ser henne som en familjemedlem. Det tar flera resor att hitta ett sätt att hantera de kulturella skillnaderna. Genom samtal med sin mamma och genom att besöka det gamla barnhemmet försöker Sanna förstå de omständigheter som ledde till att hon blev lämnad.

Det är med en önskan om att få känna tillhörighet som hon söker sina rötter i Iran. Hon känner sig dubbelt övergiven eftersom hennes adoptivföräldrar inte till fullo förmår ta henne till sig. I den svenska medelklassstillvaron känner sig Sanna annorlunda och ibland utanför. Hon går tidigt igenom ett antal livskriser. Trots alla svårigheter berättar Sanna Sjöswärd samtidigt om de många människor som hon skapat starka viktiga band till och om sin strävan att vara sann mot sig själv.

Information och intryck från ett par ursprungsländer

Ett viktigt redskap i MIA:s tillsyn är att resa till ursprungsländerna. Här sammanfattas information och några intryck från MIA:s resor till Indien i november 2008 och Taiwan i mars 2009. Under resorna har ländernas adoptionsprocess studerats och besök har gjorts på myndigheter, barnhem och organisationer.

Indien

Adoption av barn från Indien till Sverige påbörjades i början av 1960-talet och nådde sin största omfattning under senare delen av 1970- och början av 1980-talet. I slutet av 1980-talet halverades antalet adoptioner från Indien och fortsatte sjunka under 1990-talet. De inhemska adoptionerna har stadigt ökat. Under 2007 rapporterades 5 000 adoptioner, varav ca 700-800 var internationella adoptioner. Haagkonventionen trädde i kraft i Indien 2003.

Mellan 1969 och 2008 har totalt 6 872 barn, i åldern 0-10 år, adopterats från Indien till Sverige. År 2007 adopterades totalt 54 barn till Sverige från Indien genom svenska adoptionsorganisationer och 2008 var motsvarande siffra 48 barn.

Ett stort land med stora kontraster

Under en två veckor lång resa besökte MIA myndigheter, barnhem och projekt i Bangalore, Bombay, Pune, Cuttack, Keonjhar, Kolkata och New Delhi. Indien är ett land av mångfald och stora kontraster. Intrycken är otaliga och ibland svåra att smälta. Det är ett i hög grad ojämnt samhälle. Kontrasten mellan djup fattigdom och stor rikedom är påfallande. Tjugo shoppingcentra och fattiga slumområden ligger tätt bredvid varandra. Myllret av människor överallt är utmärkande. Människor bor på gatan,

går till frisören på gatan, tvättar sig själva och sina kläder på gatan, säljer och köper matvaror på gatan etc. Vissa har vackra färgglada saris och andra har kläder så smutsiga att man inte längre kan se ursprungsfärgen. Män som drar passagerare i sina rikshaws på gatorna blandas med heliga kor, överfulla bussar och mängder av taxibilar. Luften i vissa städer är fuktig, kvalmig och luktar avgaser, i andra städer är den nästan lite kylig och när vi kom ut på landsbygden möttes vi av en betydligt friskare luft och helt andra dofter. När man befinner sig mitt i detta myller blir det mycket förståeligt att det inte är så lätt att administrera en folkmängd på 1 135 600 000 (2007) fördelad på 28 delstater i ett till ytan så stort land som Indien.

Sociala förhållanden

Det råder stora skillnader mellan olika regioner i Indien och mellan stad och landsbygd. Cirka 80 procent av indierna lever på mindre än 2 USD per dag. Det förekommer fortfarande att människor dör av svält och cirka två miljoner barn dör varje år som ett resultat av allvarlig undernäring och sjukdomar som går att förhindra. Samtidigt som Indien är mycket fattigt är landet också en betydande ekonomisk makt med en omfattande industri och en mycket rik elit.

Utbildningsnivån är mycket olika mellan könen, mellan olika delstater och olika samhällsgrupper. I princip råder allmän skolplikt för barn från sex till 14 års ålder. I praktiken betyder detta att nästan alla pojkar går i skolan åtminstone några år. Särskilt på landsbygden är det vanligt att barnen får hjälpa till med försörjningen (även om barnarbete är förbjudet). Enligt 2001 års folkräkning kan endast drygt 65 procent av befolkningen över sju år läsa och skriva (knappt 76 procent av männen och drygt 54 procent av kvinnorna).

Kvinnors situation

Diskriminering av kvinnor är förbjudet enligt lag, men djupt rotade sociala och kulturella traditioner ger kvinnan en underordnad ställning i samhället. Krav på hemgift (trots förbud) och traditioner, som ofta bygger på att en dotter lämnar föräldrahemmet vid giftermål medan en son stannar kvar och bidrar till familjens försörjning, har resulterat i att döttrar inte sällan betraktas som mindre attraktiva än söner. Många flickor får därför mindre mat och omsorg än sina bröder, sämre möjligheter att gå i skola och sämre levnadsvillkor.

Våld mot kvinnor är utbrett såväl inom hemmet, som utanför. En ny lag mot kvinnomisshandel i hemmet trädde ikraft i oktober 2006. Våldtäkt är förbjudet enligt lag, men media rapporterar dagligen om fall. Våldtäktsoffer bemöts ofta av social brännmärkning och mörkertalet uppskattas vara högt.

Det är vanligt att aborter i Indien sker sent i graviditeten eller att man framkallar en för tidig förlossning genom att läkare ger injektioner och därmed sätter igång förlossningen efter sex-sju månader. Den tidiga födseln medför ofta att barnen kan få CP-skador och andra funktionshinder. Det är också vanligt att man genom ultraljud fastställer barnets kön för att kunna abortera fostret om det visar sig vara en flicka. På en klinik vi besökte fanns en stor skylt utanför där det stod "Determination of sex of the foetus is punishable under the law. It is not practised here". Det händer fortfarande att nyfödda flickor dödas på landsbygden i Indien även om informationskampanjer har lett till att fler mödrar lämnar barnen på en folkrik plats istället. Av de barn som adopterades genom adoptionsorganisationer till Sverige från Indien 2007 var 44 flickor och 10 pojkar. 2008 var antalet flickor 37 och antalet pojkar var 11.

Foto: MIA

Barnens bakgrund

Barn som lämnas för adoption i Indien kan vara hittebarn eller lämnade med förälders medgivande. Hितtebarn är barn som hittats av polisen eller lämnats anonymt utanför något barnhem. Utredningen går till på olika sätt beroende på barnets ålder och omständigheterna kring hur barnet hittats. I många fall – i synnerhet om barnet är lite äldre – kan man finna de anhöriga. Då det är fråga om ett spädbarn är det mer sällan anhöriga återfinns. Enligt lagen ska utredningen vara klar på tre månader, men i praktiken kan det ta flera år. Barn lämnade för adoption med biologisk förälders medgivande är i de flesta fall födda av ogifta kvinnor. Det är oerhört svårt för en ogift kvinna i Indien att själv ta hand om ett barn. Den biologiska föräldern har tre ångermånader innan barnet lämnas för adoption.

Flera barn som MIA träffade hade hittats slängda på soptippar. De hade fått olika kroppsdelar uppätta av råttor och fåglar. En liten flicka hade som nyfödd kastats ner bland stenar och hittats helt blodig, men vid liv. Återigen blev vi påmind om den bakgrundshistoria som är en verklighet för många adopterade. Dessa erfarenheter försvinner inte för att barnet får en adoptivfamilj. Det är viktigt att adopterade och deras familjer ges möjlighet till stöd att bearbeta psykosociala och existentiella problem som kan följa av dessa erfarenheter.

Adoptionsprocessen

Den indiska adoptionsprocessen har många steg. När barnets bakgrund utretts och barnet förklarats tillgängligt för adoption ska institu-

tionen som tar hand om barnet *Foto: MIA* försöka hitta en inhemsk familj till barnet. Om de inte hittar en familj överlämnas ärendet till en myndighet på delstatsnivå som gör ett nytt försök att hitta en inhemsk familj. Om inte heller de lyckas placera barnet inom 30 dagar kan barnet förklaras tillgängligt för internationell adoption.

Utländska adoptionsorganisationer skickar ansökningar till institutioner som har licens att förmedla internationella adoptioner. Bland dessa ansökningar väljs föräldrar till barnen. Matchningsförslaget lämnas till CARA, den centrala adoptionsmyndigheten, som kontrollerar ärendet i alla dess delar. Om CARA inte har något att invända kan institutionens advokat sammanställa ansökan till domstolen. Efter flera förhandlingar i domstolen beslutas i allmänhet om vårdnadsöverflyttning. Adoptionen beslutas i svensk tingsrätt med den indiska domstolens beslut som underlag.

Reflektioner

Det tar lång tid innan barnen är färdigutredda. Det tar också mycket lång tid från att familjen får barnbesked tills de kan komma och ta emot sitt barn, allt ifrån fyra månader till över året. Det sägs att det råder en okunskap bland domarna om hur viktigt det är för barnen att så snabbt som möjligt få lämna institutionen och komma till sina nya familjer. Det är emellertid inte bara i domstolen det tar tid utan alla inblandade instanser tar längre tid på sig än vad som är föreskrivet. Detta är mycket olyckligt då barnen lever på barnhem med otillräckliga resurser.

Många barn blir kvar på barnhem i Indien. En del lever på barnhem som inte är registrerade trots att myndigheterna ofta känner till att barnhemmen finns. Dessa barn kan inte få en ny familj, varken i Indien eller utomlands. MIA mötte vid några tillfällen personer, både vuxna och barn, som växt upp på barnhem. De uttryckte sin sorg över att inte ha fått en ny familj respektive sin längtan efter att få en ny familj.

Det är lätt att drabbas av otillräcklighet inför den bristsituation som präglar livet för miljontals människor i Indien. Trots små resurser arbetar många myndighetspersoner, socialarbetare, läkare och barnhemspersonal oförtrutet vidare för att förbättra barnens situation med ett engagemang och ett synsätt som väl överensstämmer med barnkonventionens intentioner.

Taiwan

Adoptionscentrum förmedlade adoptioner från Taiwan mellan åren 1980 och 1990. Några år efter att Adoptionscentrum avslutat samarbetet med Taiwan fick Barnens Vänner, BV, år 1994 auktorisation för att samarbeta med Taiwan. Sedan 2007 har även Barnen Framför Allt – Adoptioner, BFA-A, adoptionssamarbete med Taiwan. Under 2008 adopterades 29 barn till Sverige genom dessa två organisationer. Totalt adopterades i Taiwan under 2008 ca 3000 barn, varav ca 400 var internationella adoptioner. Förutom med Sverige har Taiwan adoptionssamarbete med Australien, Danmark, Frankrike, Holland, Italien, Kanada, Tyskland och USA.

Eftersom Taiwan inte har folkrättslig status som ett eget land, trots att ön i praktiken varit självständig sedan 1949, kan Taiwan inte ansluta sig till Haagkonventionen.

MIA genomförde sin första tillsynsresa till Taiwan i mars 2009. Syftet med resan var att på plats följa adoptionsprocessen i Taiwan och särskilt titta på förhållandet mellan inhemsk och internationell adoption och hur matchningsprocessen mellan barn och adoptivföräldrar går till. MIA fick under resan möjlighet att besöka de fyra organisationer som BV och BFA-A samarbetar med, möta adoptionsmyndigheten, besöka en domstol som beslutar om adoption, besöka Ecpat, möta blivande och nyblivna mammor på ett mödrahem, träffa två svenska familjer som var i Taiwan för att adoptera barn samt besöka en av organisationernas fosterhem där två barn var placerade.

Adoption i Taiwan

De flesta nationella adoptioner är släktingadoptioner, s.k. privata adoptioner som genomförs utan inblandning av en organisation. Inhemsk adoptioner i Taiwan är ofta skamfyllda och hemliga. Taiwanesiser föredrar privata adoptioner framför att gå genom en organisation. I ett försök att göra adoptioner mer öppna har Children's Bureau, den statliga adoptionsmyndigheten,

Foto: MIA

digheten, startat ett "Child Adoption Information Center". Centrets målsättning är att skydda adopterades rättighet till sitt ursprung och att förhindra olaglig barnhandel och trafficking. De har en positiv inställning till att adopterade från Taiwan till Sverige kommer till centret för att be om hjälp att söka sitt ursprung.

Trots att regeringen och olika organisationer arbetar för att öka antalet inhemska adoptioner sjunker antalet inhemska adoptioner i Taiwan. Antalet utländska gästarbetare i Taiwan ökar vilket har medfört att fler barn med olika etnisk bakgrund överges. Dessa barn adopteras ogärna i Taiwan utan lämnas istället till internationell adoption.

Sociala förhållanden

Taiwan är ett land med välutvecklad ekonomi och infrastruktur. Levnadsstandarderna i Taiwan är jämförbara med den i västländer. Hälsoproblemen är i allt större utsträckning också desamma som i väst, övervikt och hjärt- och kärlsjukdomar. De generella statliga socialförsäkringssystemen är dåligt utbyggda, men 1995 infördes en allmän sjukförsäkring som omfattar större delen av befolkningen.

Skolsystemet är väl utbyggt. Barnen börjar skolan vid sex års ålder och nästan alla går den nioåriga obligatoriska grundskolan. Därefter gör eleverna inträdesprover och över 90 procent fortsätter antingen på treårigt gymnasium eller på en särskild femårig linje som kombinerar gymnasiet med inledande högskolestudier. På det treåriga gymnasiet finns både högskole- och yrkesförberedande inriktningar.

Utbildade socialarbetare (fyra års grundutbildning) efterfrågas till många verksamheter i Taiwan. De finns i kommuner, privata organisationer och på sjukhusen. På dagis där det finns fler än 100 barn är det ett krav att det ska finnas socialarbetare som observerar barnen och stödjer personal och föräldrar.

De organisationer och institutioner vi besökte hade genomgående ett barnperspektiv i sin organisation och barnen var väl omhändertagna. Barnhemmen var små och med relativt hög personaltäthet. Många av barnen lekte tillsammans eller satt i personalens famn. Organisationerna driver flera olika projekt som syftar till att barnens situation generellt ska förbättras.

Barnprostitution förekommer i Taiwan och det handlar främst om barn i åldrarna 12-17 år. Taiwanesiska myndigheter samarbetar aktivt med enskilda organisationer och medier för

att sprida kunskap om barns rättigheter. En 24-timmars jourtelefon dit utsatta barn kan ringa och få hjälp och råd har inrättats. Det finns center dit barn kan söka sig på flera ställen över hela ön.

Barnens bakgrund

Orsaker till att barn lämnas för adoption är ofta att mamman är ensamstående eller att föräldrarna saknar försörjningsförmåga. Mödrar har endast rätt till två månaders ledighet från sitt arbete utan betalning i samband med förlossning. De som har ekonomiska möjligheter kan lämna barnet på dagis eller anställa en licensierad barnsköterska. Barn till ensamstående mödrar har det mycket svårt i det taiwanesiska samhället eftersom det tydligt framgår av deras papper att de saknar en far som skulle gett dem ett familjenamn. Det innebär att de ofta utsätts för diskriminering genom hela livet. När en ensamstående mamma träffar en man är det inte ovanligt att varken han eller hans familj accepterar det barn som kvinnan har och barnet kan då lämnas för adoption. Barnet riskerar annars att bli illa behandlat i familjen.

Det finns i de flesta fall en känd mamma som lämnar sitt medgivande till adoption. De mammor som har kontakt med mödravården före förlossningen erbjuds stöd och en del mammor hänvisas till de organisationer som förmedlar adoptioner. De har då möjlighet att bo på ett mödrahem före och en tid efter förlossningen. Tillsammans med organisationens socialarbetare får mamman stöd i att hitta en lösning. Om hon väljer adoption undertecknar hon ett medgivande. Hon får sedan möjlighet att välja en adoptivfamilj utifrån att läsa beskrivningar av familjer. Trots att socialarbetare

informerar om fördelar för barnet med att få en inhemsk familj väljer mammorna oftast en utländsk familj eftersom det då är möjligt med en öppen adoption. Mammorna kan då få fortsatt information om barnet genom en socialarbetare. En annan anledning är att mammorna tänker att barnen har möjlighet att få bättre levnadsstandard och bättre möjligheter till utbildning i utlandet.

Sexualundervisningen är mycket bristfällig i Taiwan och det finns ett motstånd från föräldrar att deras barn ska få sådan utbildning. Man ser allt oftare att ungdomar träffas efter att ha fått

Foto: MIA

kontakt på nätet. När kontakten leder till graviditet visar det sig i vissa fall att pojken uppgivit fel namn. Det som berättades för oss var att de flesta unga mödrar som lämnar sina barn för adoption har väntat för länge med att erkänna sin graviditet eller så har de inte haft kunskap om hur man gör för att skydda sig mot en oönskad graviditet. I vissa fall, menade mödrahemspersonalen, har de inte brytt sig

tillräckligt om sig själva för att skydda sig. Även om preventivmedel är lättillgängliga och billiga finns inställningen att kvinnor som har preventivmedel har planerat för sexuella kontakter vilket inte är kulturellt acceptabelt.

Föräldrar har stor makt över sina barn i Taiwan. Kvinnor under 20 år måste ha föräldrars medgivande för att genomföra en abort, men vissa läkare utför aborter ändå mot betalning. Föräldrar kan i princip tvinga sina döttrar att lämna sina barn för adoption.

Besök i ett fosterhem

I ett fosterhem som MIA besökte fanns en tvåårig flicka. Hon hade först bott ett och ett halvt år i fosterhem och sedan blivit adopterad

Foto: MIA

av en familj som visade sig vara olämplig. Adoptionen hävdades efter beslut i domstol och flickan hamnade i en ny fosterfamilj istället för att bli återplacerad i den fosterfamilj där hon tidigare hade bott. Eftersom avsikten var

att leta en ny adoptivfamilj till henne kommer hon att utsättas för ytterligare separationer. Tyvärr är det inte ovanligt att inhemska adoptioner slutar med sammanbrott. Inhemska adoptivfamiljer får sällan någon förberedelse och det sker ingen uppföljning när de adopterar privat. Dessbättre pågår ett förändringsarbete avseende regler kring inhemska adoptioner. Både vid organisationerna och vid domstolen som MIA besökte ansåg man att det borde vara obligatoriskt med föräldrautbildning inför adoption.

Att adoptera från Taiwan

Den biologiska mamman och socialarbetaren medverkar i domstol i en muntlig förhandling och godkänner adoptionen. I de fall som den biologiska modern är underårig deltar även barnets mormor och morfar i den juridiska processen och skriver under adoptionsdokumenten. Ärendet presenteras tillsammans med den planering som är gjord. Genom fullmakt ges personal från adoptionsorganisationen tillåtelse att representera adoptivföräldrarna i den juridiska processen. Domstolen lämnar en kungörelse och när domen vunnit laga kraft kan adoptionen verkställas och familjen kan komma och hämta sitt barn. De flesta adoptivföräldrar får möjlighet att träffa den biologiska mamman. Eftersom adoptionsprocessen är klar när familjen reser till Taiwan, räcker det att de stannar i landet mellan fyra till sju dagar. Domstolshandlingarna från Taiwan ligger till grund för ansökan till tingsrätten i Sverige.

Om rätten till stöd för barn med funktionshinder

Intervju med Roger Wihlborg

Foto: Helena Wihlborg

Roger Wihlborg är verksamhetsledare för LSS-kollo i Stockholm Stad och arbetar också som utbildare i den obligatoriska föräldrautbildningen inför adoption. Han har utifrån dessa verksamheter funderat kring barns rätt att få stöd av samhället och samhällets möjligheter att tillgodose dessa.

Barnkonventionens artikel 23, första punkten, lyder *"Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället."* I Sverige kan personer med omfattande och varaktiga funktionshinder ansöka om stöd och hjälp att klara av det vardagliga livet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Det är en rättighetslag som ska garantera personer som omfattas av lagen goda levnadsvillkor och att de ges möjlighet att få leva som andra. Vanliga LSS-insatser som barn med funktionshinder kan ha rätt till är personlig assistans, korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år och boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och unga.

Det är viktigt att fundera över begreppet funktionshinder. Roger Wihlborg förklarar "En funktionsnedsättning är inte ett funktionshinder förrän man hamnar i en situation då man blir hindrad av sin funktionsnedsättning. Ett exempel är pojken som ligger och lyssnar på en P3-dokumentär i sin säng. I den situationen är han precis som alla andra men då han bestämmer sig

för att stiga upp då saknar han funktioner som gör att han klarar det. Då kommer funktionshindret. Ett annat exempel är människor med begåvningsmässiga funktionsnedsättningar som ofta har flera hundralappar i sin plånbok. Så länge de låter bli att köpa för mer än 100 kronor kan de räcka fram hundralappen och få växel tillbaka. Det är ett sätt att klara sig och man är då inte funktionshindrad i en köpsituation. Men om kassörskan skulle säga 118 kronor då vet man inte vad man ska räcka fram. Andra bryr sig inte utan räcker fram hela plånboken. Det är olika sätt att hantera sin funktionsnedsättning."

Av de barn som adopteras internationellt till Sverige har alltfler någon form av särskilda behov. En del av de barn, som vid adoptionen har ett diagnostiserat särskilt behov, omfattas av LSS. Andra adopterade barn får en diagnos, som ger dem rätt till stöd enligt LSS, efter att de varit i sin familj en tid. Men när man talar om barn med särskilda behov i adoptionssammanhang tycker Roger Wihlborg att man på ett sätt kan säga att alla adopterade har särskilda behov. "De flesta adopterade hamnar troligtvis i situationer då de funderar på sin adoption, sin uppväxt och sin historia. Bara det är ju ett särskilt behov. Andra, som inte är adopterade, behöver inte fundera på vem min mamma och vem min pappa är eller hur min släkt i mitt ursprungsland ser ut."

Barnkonventionens artikel 23 och LSS handlar om rätten att få stöd för att funktionshindrade ska kunna delta i samhällslivet på samma villkor som andra. Men många funktionshindrade bär på en tacksamhetens problematik. Roger Wihlborg säger "Många fysiskt funktionshindrade uttrycker att det är lätt att hamna i tacksamhetssitsen, gentemot sina föräldrar och gentemot sina syskon för att de har fått offra mycket. Tacksamhetsproblematiken är det ju

också många adopterade som vittnar om. De upplever att de ska vara tacksamma för att de fått komma till det här rika landet och fått så bra förutsättningar som de inte skulle ha haft i sitt ursprungsland. Adopterade kan uttrycka att de kan spy på sig själva när de måste känna den tacksamheten. Det blir ännu värre då folk säger åt dem "Vilken tur du hade som fick komma hit". Det tror jag att funktionshindrade också upplever. De ska vara tacksamma för allt de ändå får här. För se hur man har det i andra länder som funktionshindrad. Det finns en risk att adopterade med funktionshinder skulle kunna känna en oerhörd tacksamhet. Men det finns också funktionshindrade som står för sin rätt. Det finns de som kedjar fast sig vid SL-bussen med stora kättingar och lås för att den inte är tillgänglig för en person i rullstol. Eller de som är ute på nätterna och gjuter ramper, som ett sätt att ställa krav. Att leva som funktionshindrad är också en demokratifråga. Att få tillgång till allt som alla andra har. Dit har vi inte nått. Gång på gång tas det beslut som inte är förankrade med funktionshindrade. När man beställer tåg, när man beställer bussar så finns inte den tanken. Den har man glömt. Stockholms stad ska nästa år vara världens mest tillgängliga stad och jag märker väldigt lite av det. Det är ett område som kommer att få stryka på foten i den ekonomiska krisen i de flesta kommuner tror jag."

Som funktionshindrad kan man också söka bistånd genom socialtjänstlagen. En del gör det fast de skulle tillförsäkras en högre levnadsnivå om de i stället sökte stödet genom LSS. Roger Wihlborg säger "Man kanske inte vill hamna i det facket. Man känner sig inte så funktionshindrad. Man vill gå i traditionellt kollo, gå i vanlig skola eller på vanligt dagis. Det kan upplevas

som diskriminerande att skiljas ut och bara vara med andra funktionshindrade."

Roger Wihlborg är kritisk till att funktionshindrade i Stockholm enbart kan söka LSS-kollo. "All traditionell kolloverksamhet drivs på entreprenad. Men man handlar inte upp platser för barn med funktionshinder och som vill delta i den verksamheten." Han menar att man i upphandlingen av kollo kunde ta in prisuppgift för barn med olika omsorgsbehov. Då skulle man kunna öppna för att de som skulle vilja söka sig dit skulle kunna göra det. Många vill ändå välja LSS-kollo där man får vara bland andra med samma förutsättningar.

Roger Wihlborg tycker att det är bra att gruppen barn med funktionshinder uppmärksammas med en egen paragraf i barnkonventionen, men att det kan vara långt mellan princip och verklighet. Det är en svårighet för kommunerna att efterleva kravet på att alla beslut som rör barn ska ta hänsyn till barnets rättigheter. Nu när kommunerna måste spara ökar svårigheterna ytterligare. Roger Wihlborg upplever att man nu skärper biståndsbedömningarna. "Vi kan t.ex. se att familjer som tidigare fått avlastning under två lov nu bara får avlastning under ett lov. Vi har samtal från föräldrar som tycker det är jättetungt. De tycker de har lagen på sin sida men upplever att de inte når fram. Man överklagar till länsrätten och ibland får man rätt, ibland inte."

Det är inte bara sämre ekonomiska tider som gör att resurserna minskar. Det är också fler som ska dela på kakan. Gruppen med neuropsykiatriska funktionshinder har tidigare varit bristfälligt diagnosticerad. Allt fler får diagnos som gör att de kvalificerar sig för stöd genom LSS. "Dessutom är en svårighet att olika grupper

funktionshinder kan ställas mot varandra. Döva har sina behov, blinda sina och de som sitter i rullstol sina. Så det gör att det blir knepigt att tillgodose alla behov men jag tror att man borde kunna komma längre. Gruppen funktionshindrade ställs också mot andra grupper som t.ex. de äldre eller flyktingar. Det är t.ex. vanligt att flyktingar lever inhysta i lokaler som dömts ut som undermåliga som gruppboende för funktionshindrade.”

Man kan också diskutera hur stora krav det är rimligt att ställa. Hur mycket ska samhället tillrättaläggas för dem som har behov av stöd och service. Roger Wihlborg säger ”T.ex. får man acceptera att man inte kan gå på bio i dag för personalen var upptagen med annat. De begränsningarna finns, men frågan är var gränsen går. Alla är ju begränsade i sitt liv av olika saker. Färdtjänst är ett stort bekymmer för de som är i behov av det. Det är restriktioner för hur många resor man får och hur spontan man kan vara i sitt resande. Man kan inte komma på, för att en kompis ringer och det är härligt väder, att plötsligt bestämma att vi ses på Djurgården.”

I medgivandeutredningar med sökande som är öppna för att ta emot barn med särskilda behov tycker Roger Wihlborg att man ska fundera kring hur flexibla de sökande är. Ankomsten av ett barn med funktionshinder ställer världen på ända. Han säger ”Man får försöka sätta sig in i situationen att man har ett barn som blir påkört och får en hjärnskada. Hur skulle det påverka oss som familj? Hur skulle det påverka arbete och bostad? Det är svårt att föreställa sig och man vet inte vilka behov som barnet kan ha. Ett barn med begåvningsnedsättning kan ju vara allt från att vara lindrigt till väldigt gravt funktionshindrat. Det ger olika förutsättningar för hur man lever livet.” Om barnets funktions-

hinder är gravt får man fundera över om man kommer att stå ut med att ha okända människor i sitt hem, som ska fungera som personliga assistenter till barnet. ”Det kommer att inkräkta på hela privatlivet. För att klara det tror jag man måste vara extra flexibel kring hur man tänker sig att livet ska se ut” säger han och fortsätter ”Ett annat exempel är barn som det bara finns riksskolor för, t.ex. utvecklingsstörda, blinda och döva barn. Då kan man vara tvungen att ha barnet i skolan i Örebro. Ska man utsätta sitt adopterade barn för en separation eller flytta till Örebro? Det är tillräckligt jobbigt för ett barn som inte är adopterat att vara inackorderat under terminerna. Det kan också handla om att det inte räcker med ett och ett halvt års föräldraledighet. Man kan behöva söka extra föräldraledighet för att barnet är funktionshindrat. Vad kommer det att innebära på jobbet?” Roger Wihlborg menar att målgruppen för adoption ofta är hyfsat framgångsrika människor som är i mitt i karriären. De lever ofta välordnade och välplanerade liv. Han säger ”Kanske är det bästa för barn med särskilda behov att få föräldrar som inte är så perfekta”.

”Jag är i grunden positiv till adoption och inte minst till adoption av barn med funktionshinder. Inte för att de ska vara tacksamma för att de ska få komma hit utan för att vi ändå har ganska bra förutsättningar att ta emot dem. Jag tycker det är en grupp som vi ska smörja för och inte avskräcka ifrån för de behöver kanske mest av alla en plats. De har oerhört små förutsättningar i sina ursprungsländer” säger Roger Wihlborg och avslutar med att säga ”Det finns adoptionsökande som med en ordentlig utredning och en bra förberedelse kan bli mycket bra föräldrar till barn med funktionshinder.”

Mellanförskapet är en politiskt och religiöst obunden ideell förening. Medlemmarna är s.k. blandbarn, adopterade och barn till invandrare. Det är människor som så ofta fått frågan "Var kommer du ifrån, egentligen?" att de själva börjat undra. De har alla sitt eget sätt att relatera till den känsla av mellanförskap som detta skapar men en gemensam önskan att hitta en plats där identiteten inte blir ifrågasatt. På www.mellanforskaret.se finns berättelser om hur det kan vara

att leva i ett mellanförskap. Där finns också diskussionsforum, information om Mellanförskapets projekt och aktiviteter, många intressanta länkar m.m.

Mellanförskapet vill vända förvirring till stolthet. Det är en utmaning att känna tillhörighet till mer än ett land eller en folkgrupp. Det är komplicerat men också grunden till något stort och viktigt i en alltmer global värld.

Mina föräldrar fick ett barn

Ett av mina första minnen är ett flygplan. Högt, högt upp. Ett långt kritstreck som flygplanet ritar upp över himlavalvet. Jag tyckte att flygplanet var en spjuver som ritade streck över himlen sådär helt okynnt. Dessutom ville jag springa efter och peka på det så fort det kom ett. Jag ropade "pyypaa pyypaa!" och tultade iväg. Detta hände enligt föräldrars utsago varje gång ett flygplan upptäcktes av barn-mig.

Jag fascinerats fortfarande av flygplan. Kanske har det något att göra med att jag tre månader gammal flög i tjugofyra timmar med tre blöjor, för säkerhets skull.

Mina föräldrar fick ett barn.

Jag fick urinvägsinfektion.

Av Tobias Eui Young Mattsson

Utgivare: Myndigheten för internationella adoptionsfrågor, MIA | Box 308, 101 26 STOCKHOLM
Telefon: 08-54 55 56 80 | Fax: 08-650 41 10 | E-post: info@mia.eu | Webbplats: www.mia.eu
Ansvarig utgivare: Meit Camving | Redaktör: Lovisa Kim | Layout: Kirsti Åström